

41, J
2A

Disputatio Iuridica

COMPLECTENS

QVÆSTIONES MAGIS
CONTROVERSAS, CIRCA

Contractus, & aliquot circa vls
timas voluntates.

QVAM

A. D. O. M.

Præfide

HENRICO CANISIO NO-
VIOMAGO I. V. D. ET SACRORVM

Canonum Antecessore, &c. 28. Septemb.

publicè defensor

IOANNES BAPTISTA

Vischer Monacensis.

INGOLSTADII

Typis EDERIANIS, apud ANDREAM
ANGERMARIUM.

ANNO M. DCII

SERENISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

Domino Maximiliano Comiti Palatino Rheni, vtriusq; Bauariæ Duci, &c. Principi ac Domino suo Clementissimo,

IX est tempus, Serenissime Princeps, in quo non aut libri aut theses in hac Ingolstadiensi Academia magno Tuo nomini inscribantur. Communis omnibus causa est, quod Academia & Academici Tui sint, & quisq; nefas ducat cum Tuis ad aliena abire. Priuata cuique sua est; variis varia; mihi hæc, quod Tuus Dux sis, cui debeo & ratione Patriæ, me meaq; clientis tanquam, naturali Principi, & ratione paterni nominis, quod meus apud Te, Tuosq; contraxit genitor. Quoniam autem is iam ad immortales abiit, & ego ab eo saltem grati animi heres scriptus sum, rectè me in eius locum fisto, ac Serenitati Tuæ hunc meum laborem contra offero, non in solutionem, sed in perpetui debiti censum, quem quinquennali circiter, iuridicoq; labore coactum, necdum vt nimis minutum, offerre auderem, si auderem esse immemor beneficiorum. Ea enim si compensari non possunt, saltem

tanquam accepta esse ostendi debent; quod æquè sit paruo indice ac magno. Quid aliud darem tanto Principi? Ea Tua Dux Maximiliane fortuna est, vt Tu Tedi- gna aliis dare possis, nemo Tibi: & mihi solatio est, Te non petere paria, qui ita imparia dedisti, vt reciperes imparia, sed minora. Ingolstadt. 27. Septemb. Anno M. DCII.

Serenitatis Vestrae

Humillimus Cliens

Ioan. Baptista Vischer
Monachienfis.

DISTR

DISTRIBVTIO HVIVS DISPVATIONIS.

CVM in quavis re non tam quid dicatur, quàm quo ordine, attendi solet: hanc nostram de Contractibus disputationem in quatuor capita redegitimus. Quo- rum primo de iis, qui re contrahuntur, dispiciemus. Secundo, qui verbis. Tertio, literis. Quarto, qui consensu. Deniq; aliquot de vltimis voluntatibus quaestiones annectere placuit.

DISPVATIO IVRIDICA De Contractibus.

THESIS I.

Contractum propriè Labeo esse ait, vltro citroq; obliga- tionem: quod Græci συμβαλλειν vocant a, Latiore ta- men significatione, quemuis alium contractum, etiam in- nominatum continet b.

a Ita text. in l. Labeo 19. ff. de verb. sign. b Dom. Henric. Canis. in summa sua de contract. & eorum diuis. l. ait prator. ff. de minorib.

II.

In contractibus innominatis, pœnitentiæ locus est ex parte eius qui impleuit a, secus in nominatis contractibus, vbi scilicet alteri ius quaesitum est b, alioqui etiam in his pœnitere licet c.

a l. si pecuniam, §. ff. de condict. causa data. b Linciuile 12. Cod. de rei vindicat. l. sicut §. C. de act. & oblig. c. vt in deposito, l. 1. §. si sic, ff. depo- siti. in mandato, §. mandatū, inst. de mandat. l. si quis, §. qui suscepit, ff. mandati. in societate, §. manet inst. de societ. in et al. actione §. 6. §. dixi- mus, ff. pro socio. item in precario, l. cum precario, 12. ff. de precario.

III.

Contractus nominati qui re & consensu contrahuntur, iuris gen- tium sunt a, verbis & literis iuris ciuilibus b.

a l. consensu 2. ff. de action. & obligat. l. 1. in fi. ff. de contrah. empt. l. iur-

ris gentium, 7. ff. de pact. l. i. & l. locatio. ff. locati, l. i. in fi. ff. de rerum permutat. b §. de constitut. pecun. Inst. de actionib. l. ult. ff. de duobus reis stip. l. si debitori 47. ff. de fideiuss.

IV.

Re contrahitur obligatio cum hoc agitur inter partes, ut a datione incipiat a, ac proinde in ea amplius non obligamur b, quam re ipsa accepimus, veluti in mutuo.

a l. i. §. i. ff. de action. & oblig. text. est in l. i. & 2. & per tot. ff. si cert. pet. & C. eod. §. i. & per tot. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. l. i. & per tot. ff. commodati, & similib. b l. si tibi rem. ff. de pact.

V.

De Mutuo. Mutuum quod a credito tanquam species a genere differt, inde dictum est, quod de meo tuum fiat; et si hoc non fiat, nulla nascitur obligatio a, qua tamen orta tacite id agitur, ut debitori deteriore rem, quae ex eodem genere est, reddere non liceat, nisi fortassis aliter inter eos conuentum sit, ut videlicet deterior reddi possit, vel etiam alia res b.

a l. 2. & quasi per tot. ff. si cert. pet. §. i. Institur. quib. mod. re contrah. oblig. l. i. §. mutui autem datio, ff. de act. & obl. b l. rogasti ii. §. si tibi dedero, ff. si cert. pet.

VI.

Sed an amplius quam mutuo acceptum sit? quod absolute negamus.

d. l. rogasti, §. si tibi dedero, versic. sed et si: quia usura est, ubi amplius requiritur, quam datur, c. usura 4. & sequent. 14. q. 3. facit text. in l. cum ultra, C. de non num. pecun. l. si tibi. in prin. ff. de pactis.

VII.

Filiusfam: mutuum recipiens, licet ciuilitur & naturaliter obligetur a, in effectu tamen non tenetur, propter exceptionem senatus consult: Macedoniani b, quam etiam hodie inter Christianos obtinere putamus, etiam si pecunia mutuo sumpta salua apud filiumfamilias extet c.

a l. filiusfam ff. de action. & oblig. gloss. ordin. in d. l. i. ff. eod. tit. in verb. petitio, ubi Bartol. & alii commun. gloss. ordin. in rub. C. de non numerat. pecun. Bart. in l. cum lex, ff. de fideiussorib. n. 9. b toto tit. ad S. C. Maced. c text. expressus, in l. sed et si paterfam. 9. vel in aliis, l. §. hoc Senatusconsultum, ff. iam d. tit.

VIII.

Quod si filiusfamilias mutuum pecuniam soluerit, non repetit ex

ex sua, neq; ex patris persona cui haeres est a, at pater potest eandem pecuniam vendicare, si extet b, quod si consumpta est, non ager conditione, dummodo fide bona consumpta sit, sin mala fide, ager in omnem euentum d.

a l. qui exceptionem, & l. si non sortem, §. si filiusfam. ff. de condict. indeb. b l. si filiusfam. 14. ff. si cert. petatur. c d. l. si filiusfamilias. d l. sed et si, §. i. ff. ad Senat. consult. Maced. & gloss. ibidem.

IX.

Et si depositarius, vel commodatarius rem remittens per idoneam personam periculo rei eximatur a, secus tamen est in remittente mutuum, vel alio in quem translatum est dominium: nam remissa haec pecunia, etiam per idoneum nuncium, & intercepta, periculo debitoris est b.

a l. eum qui. in fi. cum l. seq. & l. argentum, 20. ff. commodat. l. apud La-beonem, §. fin. ff. de praescript. verb. b c. significante 12. ubi Panorm. ext. de pignor. Costalius ad d. l. argentum, ff. commodat. Nauarrus in manuali, cap. 17. n. 186. & sequent.

X.

Cum commodatum sit rei alicuius in certum usum ad tempus expressum vel tacitum gratuita concessio a, facile apparet, quamora De com- modato. a precario dignoscendum sit: quod illud scilicet non nisi finito usu, vel praestituto tempore b, hoc indifferenter quodcumque reuocari possit c.

a l. i. & 2. & per tot. ff. commodati, l. i. & per tot. Cod. eod. tit. c. i. ext. de commun. §. item is cui Inst. quib. mod. re contrah. obligatio. b l. in commodato. 17. §. sicut. ff. commodat. c l. i. 2. & 3. ff. de precario, c. fi. ext. de precar.

XI.

Quamuis periculum & casus fortuiti, ad commodantem spectent a, secus tamen existimamus ubi culpa casum praecesserit b, vel aliter inter contrahentes conuenit, vel in restituenda re commodatarius moram fecit c, aut aestimationem se praestitutum recepit d. Nam his casibus, res periculo est commodatarii e.

a l. argentum. ff. commodati, §. item is cui, versic. alioqui, & l. in rebus, ff. eod. tit. b l. i. §. si conueniat, ff. depositi, l. sed et si quis 4. §. quae sit, ff. si quis cautioni. c l. 5. §. sed interdum, ff. commodat. cap. vniq. ext. de commod. d l. si ut certo, §. nunc videndum, ff. eod. ubi late Bart. e iam ad iuribus.

Sed

XII.

Sed quæstionis est, si cōmodatarius re commodata fortuita impeditus, & sine culpa sua, intra tempus expressè vel tacitè præfinitum uti non potuerit, an alio tempore invito commodante uti possit? Negatiua placet.

Bart. in l. in commodato, §. sicut, ff. commodat. l. item illa, ff. de constit. pecun.

XIII.

*De deposti-
to.*

Depositum cum fiat deponentis gratia, de dolo tantum tenetur depositarius a, at si mercedem pro custodia acceperit, etiam de leui culpa conuenitur b.

a l. si ut certo, §. nunc videndum, ff. commod. c. bona fides, ext. eod. b l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi: d. c. bona fides.

XIV.

Ut in deposito pactum interuenire possit, ut alia res eiusdem generis reddatur? Nobis omnino videtur a, quinimo si res quæ in genere suo functionem recipit ad numerum pondus vel mensuram deponatur, tacite id actum videtur, ut depositario ea re uti frui liceat b.

a per l. die sponsaliorum 25. §. fin. ff. depositi, declarat pulchre Parisius cons. 131. n. 17. volu. 4. & Menoch. in cons. 37. lib. 1. b l. in nava saulepheli, vers. idem iuris est in depositis, ff. locati, & l. Lucius, ff. depositi, d. die sponsaliorum, §. 1. cum sequent. ubi Bart.

XV.

Quilibet autem deponere potest, siue is filius, vel pater familias sit sed & seruus a, siquidem & prædoni, pro re deposita, quamuis sua non sit, actio ad repetendum non denegetur b.

a l. 1. §. si seruus, & §. non solum, ff. depositi. b per l. 1. §. si prædo, ff. depositi, & declarat & reddit rationem Ioan. And. in addit. ad specul. in tit. de deposito, ibi in verba diuerso.

XVI.

Depositum quod ad certum & præfinitum tempus datum est, licet inuito, ante lapsum illius sine iusta aliqua causa restitui non possit a, rectè tamen à deponente, etiam non decurso termino, repetitur b.

a l. ei apud quem, §. §. fin. ff. depositi. b l. 1. §. penult. ff. eod. c. bona fides, ext. eod. tit.

XVII.

De pignore

Contrahitur pignus non tantum traditione, sed & nuda conuentione

tionem a, Nec solum inter præsentem, sed etiam inter absentes b, veluti per epistolam, nullo etiam addito die, vel consule c, nec refert quibus verbis fiat, cum nulla in eo contrahendo requiratur sollemnitas d.

a l. 1. ff. de pignorat. action. Panor. in c. cum aliquis, de re iudic. nu. 4.

b Bart. in l. creditor 23. in ff. de pignorib. c. l. cum tabernam 34. §. 1. ff. eod. tit. d l. 4. ff. d. tit.

XVIII.

Differt pignus ab hypotheca, quod illud proprie in mobilibus, hæc in immobilibus constituatur a, plerumque tamen pro eodem accipiuntur, cum & nominis tantum sonum, inter pignus & hypothecam differre, velit Martianus b.

a l. plebs 238. §. pignus, ff. de verb. signif. §. item seruiana. In de action.

b l. si rem, §. proprie, ff. de pignorat. action. b l. res hypotheca, in fin. & passim tot. tit. ff. & Codice de pignor.

XIX.

Pignus non tantum expressa contrahentium voluntate, verum etiam tacite contrahitur a, veluti si prædium vrbicum conducatur. Etenim omnia inuecta & illata pro pensione, statim locatori tacite obligata intelliguntur b, quod tamen in inuectis & illatis in prædium rusticum non obtinet c.

a tot. tit. ff. & Cod. in quibus causis pignus vel hypotheca. l. item 4. ff. de pact. b l. 2. 3. cum aliquot seqq. ff. in quibus causis pign. vel hypotheca. contrah. l. si. C. eod. tit. & d. l. 4. c. l. 1. ff. de Saluian. interdict. l. certi iuris, C. locati, l. eo iure, ff. in quib. caus. pign. l. si. C. eod.

XX.

De libris studioforum an tacito hoc pignore contineantur, graue apud DD. quæstio est: Sed magis est non contineri.

Per text. in l. obligatione generali 6. ff. de pignor. & l. 1. cum similib. c. quæ res pign. oblig. poss. l. in prædiis, ff. de pact. Bart. in l. generali, §. 1. & 2. ff. de usufr. legat. latissime Menoch. de adipiscen. possess. remedio 3. q. 17. & de arbitrariis iudicium, casu 441.

XXI.

Similis quæstio est de bonis Episcopi, seu Prælatorum, an pro maiori administratione bona illorum, Ecclesiæ sint tacite obligata? Affirmatiuam tenet glos. a, nobis verò contra videtur, eo quod nullo iure cautum sit b.

a in c. ex literis, ext. de pignor. ubi Panormitan. num. 11. b arg. c. 1. de integ. restit.

B

Non

Non dubium est, pignus ab ipso creditore alteri oppignorari posse, ita quod debitor primo vel secundo creditori soluens repetere possit pignus *a*. Sed quâ actione ager contra secundum creditorem, cum quo nihil contraxit? Et verius est, cum pignus ipso iure sublatum sit *b*, etiam quo ad secundum creditorem, agere posse debitorem pignoratitia actione contra primum creditorem, ut is rem pignori datam à secundo creditore recipiat, deinde debitori restituat *d*, aut intentare potest debitor, rei vendicationem, quæ competit contra quemlibet possessorem *e*, aut saltem implorare officium iudicis *f*.

a c. cum contra. 6. ext. de pignor. & tit. Codici. si pignus pign. dat. sit. l. grege. §. cum pignori ff. de pignorib. *b* l. item liberatur. in prin. ff. quib. mod. pign. vel hypothec. solui. *c* per text. in l. lex. vespigal. ff. de pignorib. d. l. petenti ff. de pignor. act. et. in rem ff. de rei vindic. & Panor. ad. d. c. cum contra. n. 6.

Anne pacto aut iugheroe conveniri possit inter debitorem & creditorem, ut fructus pignoris, qui aliàs in extenuationem sortis imputantur *a*, creditoris lucro cedant? Quod iure civili existimamus *b*, de iure vero canonico minimè, cum hæc conventio usuraria sit *c*.

a l. 1. & 2. c. de pignorat. action. c. cum contra 6. ext. de pignor. *b* l. si is qui bona ff. de pignor. l. si ea pactione. l. si ea lege. c. de usuris. *c* c. 1. & 2. ext. de usuris, c. illo 4. de pignor. Andre. Gail. lib. 2. obseruat. 3.

Illam verò pactionem, quam vulgo pactum legis commissoria appellant, nullo iure sustineri posse putamus.

c significante 7. ext. de pignor. l. fin. Codic. de pactis pignor. Dom. Heric. Canis. in summa sua. tit. de pignor. & fideiussor. lib. 3 §. ne hac.

Cæterum an creditor contra debitorem, iuri offerendi præscribat, controuerti solet, sed nos rectius negamus.

Andre. Gail. lib. 2. obser. 18. Bald. in 4. parte de præscriptionibus. q. 3.

De condi-
tione in-
debiti

Condictio indebiti, ex quasi contractu descendens, ut competat, tria sunt necessaria: ut solutum sit, ut indebitum, ut per errorem.

S. is quoq. Insti. quib. mod. re contrah. obligat. §. penulti. Inst. de oblig. quæ ex quasi delicto nascunt. l. si quis. §. is quoque ff. de obligat. & action.

Si nummi alieni dati sint, condictio competit, ut saltem eorum possessio reddatur.

l. indebiti II. §. 1. ff. de condict. indebit. l. si is cui 94. §. 1. ff. de solut. l. Cassius 17. ff. eod. tit.

Si quid pupillo sine tutoris autoritate, indebitè solutum sit, non datur condictio indebiti *a*, nisi pupillus sit factus locupletior, quo casu & naturaliter & ciuiler tenetur *b*.

a §. is quoq. I. quib. mod. re contrah. obli. vide l. obligari 43. l. pupillus, 59. ff. de oblig. & actio. l. apud Celsum, 4. §. 4. ff. de dol. mal. & mer. excep. & l. obligari, ff. de author. tutor. *b* l. quod pupillus 41. ff. de condict. indeb. l. pupillus, ff. de oblig. & action. l. 5. ff. de auth. tutor. l. naturaliter, §. 1. de condict. indeb. & l. seq.

Frates in patris potestate existentes, si mutuum inter se contrahant, naturaliter sibi inuicem obligantur, quæ tamen obligatio statim patri quæritur. Hinc quæsitum est an frater debitor post mortem patris soluens pecuniam à fratre mutuo acceptam, condictione indebiti repetere possit? Et putamus fratrem debitorem, pro ea parte qua hæres extitit patri, rectè posse repetere. Alia verò parte qua frater creditor hæres extitit, ita demum posse recuperare, si non minus ex peculio fratris debitoris, ad fratrem creditorem peruenierit.

Per textum expressum in l. frater à fratre. & ibi late Paul. Castr. Bart. & alii, ff. de condict. indeb.

Solemnnitas stipulationis in eo consistit, ut præcedat interrogatio, De verbo & sequatur responsio, adeò ut si interrogatus sine verbis annuat, non tantum non ciuiler, sed nec naturaliter obligetur *a*, licet fauore liberationis receptum sit, ut inutilis acceptilatio, valeat in vim pagati *b*.

a l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obligat. l. 1. §. eum qui ff. de constit. pecun.

b l. si vnus 27. §. ult. ff. de pactis.

Quemadmodum cautio, quæ nullam causam continet, veluti ex mutuo, ex emptione, ex donatione, vel simili, nihil probat contra debitorem *a*, ita etiam stipulatio sine huiusmodi causâ iniurata, non nocet promissori, quin saltem exceptione doli opposita, possit submouere stipulantem *b*.

a c. si cautio 14. ext. de fide instrument. l. cum de indebito 25. §. fin. ff. de probat. & præsumpt. b l. palam autem: 2 ff. de doli mali & mer. except. adde Felin. ad d. c. si cautio. n. 3.

XXXII.

An sicut in instrumento publico, verbum (promittere) eam habet emphasim ut intrinseca stipulationis solennitas interuenisse presumatur a, ita etiam in priuata cuiuspiam scriptura? Idem vtrobiq; contendimus b.

a §. si scriptum, Inst. de inutil. stipulat. l. sciendum, ff. de verb. oblig. l. 1. & ibi gloss. C. de vsur. iuncta l. 2. Cod. de contrah. & committen. stipulat. b l. 1. C. eod. tit.

XXXIII.

Cui tamen præsumptioni in dictis testium, locum non tribuimus, arg. tex. in l. qui testamenta. §. ult. & ibi Bart. ff. de testam. Alciat. in l. sponsio. in fin. ff. de verbor. signif. l. inter stipulantem §. si Stichum, ff. de verb. obligat. l. testium. C. de testib.

XXXIV.

Regulariter alteri stipulari impermissum est a, adeò ut nec frater fratri, vel consanguineus consanguineo, nec matri filius b, neq; filio mater c, nec pater emancipato filio d, quamuis inter eos affectionis interesse versetur.

a §. alteri stipulari. & §. si quis alteri, l. de inutilib. stipulat. l. stipulatio, §. alteri. ff. de verb. obligat. b l. inter §. cum pro se. ff. de pact. dotall. debitor. §. si ff. ad Trebel. c l. pactum. C. de pact. conuent. d l. cum patrem. C. de iure dot. d. l. inter §. eo. & d. l. debitor. Bart. in d. l. stipulatio. §. alteri in. 3. oppos.

XXXV.

An verò ex stipulatione alteri facta, naturalis saltem oriatur obligatio? Quod non putamus.

Per text. in l. quicumque. 10. ff. de act. & obligat. & l. 1. ff. de pact.

XXXVI.

Quid si alicubi consuetudine, ut quis alteri stipulando acquirat, receptum a, vel iuramento talis stipulatio firmata sit? His casibus communem regulam cessare asserimus b.

a per text. in l. si quis donaturus. ad fi. ff. de usufruct. Ludo, Rom. l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cert. per. b Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. eleganter Panor. ext. in proemio. n. 25.

XXXVII.

Quemadmodum & in piis locis & pauperibus, ex benigna Baldi sententia a, non item in fisco b,

a Bald,

a Bald. in l. illud. C. de sacrosanc. Eccles. b l. 1. post princip. & ibi Barr. ff. de iure fisci. l. arbitrat. intra. ff. de receptat. arbit.

XXXVIII.

Celebris inter DD. hic agitur quaestio: an valeat hoc pactum, siue promissio viri eo tempore facta, quo contrahit matrimonium, ut teneatur perpetuò habitare cum vxore sua in certo aliquo loco, & non alibi, adiecta poena? Et magis est non valere, neq; virum in poenam incidere, si contra fecerit, nisi quatenus interfit vxoris.

arg. tex. in l. Titio centum. §. Titio centum. la 2. ff. de condit. & demonstrat. arg. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudic. l. cum stipulatus sim mihi. §. fin. iam d. tit.

XXXIX.

Fideiussor in duriores causam obligari non potest, quam principalis debitor, licet possit in leuiorem accipi. Neq; enim plus in accessione esse debet, quam in principali.

§. fideiussores. l. de fideiussor. l. græcè. §. illud. & l. hi qui. ff. hoc eod. tit.

XL.

Non leuis quoq; inter Doctores contentio est, vtrum si fideiussor in plus sit obligatus, quam principalis debitor, ut si exempli gratia debitor in quinquaginta, fideiussor verò centum promittat, fideiussoria obligatio, tanquam inualida, omnino concidat, an verò in quinquaginta sustineatur? Et verisimilius est, ad concurrentem quantitatem valere.

Per text. in l. rogatus. 33. ff. mandati. in l. 1. §. si stipulati. ff. de verb. oblig.

XLI.

Fideiussio cuilibet obligationi, etiam naturali, vel ciuili tantum accedere potest a, immò & quæ ex delicto priuato vel publico descendit b, dummodo corporalem coërcitionem non contineat c,

a l. 1. ff. de fideiussor. & eod. tit. l. in princip. b l. græcè. §. sed et si ex delicto. ff. iam d. tit. de fideiussor. l. si quis reum. ff. de custod. & exhibit. reorum. c propterea quòd nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. 13. ff. ad leg. Aquiliam c. si non licet. 23. q. 5.

XLII.

Rogatus quis ut fideiubeat, non tantum rogatus videtur, ut fidem suam interponat, verum etiam ut soluat a. Aliud verò si rogatus, ut prædium emat: nam emptor, priusquam soluat venditori, agere potest contra rogantem, ut in se suscipiat obligationem emptionis b.

a l. indebitam pecuniam. 47. ff. de conditio. indeb. & ibi Bald. b l. si mandato meo. in princ. ff. mandati.

XLIII.

In fideiussione tamen admissum est, ut ex his causis agere possit fideiussor contra mandantem, ut ab obligatione sua liberetur, si videlicet debitor solutionem suam diu protraxerit, quod iudicis arbitrio discernendum est: aut facultates suas dissipare coeperit, aut ipse fideiussor sententia iudicis, ut soluat, condemnatus sit b.

a c. constitutus. 3. c. fin. ext. de fideiussor. c. l. Lucius. 38. ff. mandati. iuncto c. mora. de regulis iur. in 8.

XLIV.

Sed disputationis est, an fideiussor si creditori denunciaverit, ut debitorem bona sua dissipantem ad solutionem urgeat, profit hoc fideiussori? Sed verius est, non prodesse.

Per text. in l. si fideiussor. ff. de fideiussor. adde Panor. ad d. c. constitutus ext. de fideiussor. c. Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 28.

XLV.

Mulier fideiubendo pro alio, licet inueter SCto Velleiano a, ab eo tamen excluditur, si iurata intercesserit b, aut certior facta simpliciter ei renunciaverit c.

a toto tit. ff. c. ad SC. Velleian. b per text. in c. ex rescripto. 9. ext. de iureiuran. c. ibi gloss. in 3. solut. quam etiam commendat Panor. c. Felin. ibid. c. tradit ex communi Dd. opinione Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 77. c. l. fin. §. si. ff. ad S. C. Velleian.

XLVI.

Clericus quoque etiam fideiussor esse prohibeatur a, nihilominus, si fideiussor, obligatur b.

a c. 1. de fideiussor. c. c. te quidem. 11. q. 1. b Hostiens. Panor. Ioan. And. in d. c. 1. ext. de fideiussor. text. est in c. 2. ext. eod. Bart. in l. 3. ff. de fideiussor.

XLVII.

Quid si ex fideiussione siue alia causa condemnatus clericus non soluit, an ob id in carcerem detrudi possit, aut compelli, ut bonis suis cedat? Minime, sed expectanda in eo pinguior fortuna est.

c. Odoardus 3. ext. de solut. glossa c. Bart. ad l. miles. ff. de re iudic. Imo ad d. c. Odoardus. Didac. Conar. lib. 2. variar. resolut. c. 1. p. 9.

XLVIII.

Quæritur vtrum confessio creditoris, contenta in instrumento publico vel priuato, qua fatetur, se recepisse a fideiussore debitum, teneat, & probet solutionem, ita ut virtute illius, fideiussor actione mandati, contra debitorem principalem experiri possit? Nos affirmatiuam defendemus,

arg.

Arg. text. in l. Publica Mauiā, §. fin. ff. de positi. Bart. cons. 160. Contrarium tamen tenet in l. duobus, §. i. ff. de iureiur. c. ead. l. contra ipsum Castren. Alex. Saly. Felin. in c. si cautio. ext. de fide instrum. in l. qui debitorem. ff. de fideiussorib. arg. text. in l. in contractibus. §. super ceteris. C. de non num. pecun.

XLIX.

Si quis debere se scripserit, quod sibi numeratum non est, exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium opponere potest, a, rum obligationibus Negat hanc exceptionem confessio facta in publico instrumento b, aut etiam iuramenti adiectio c.

a Inst. tit. de liter. obligat. in princip. l. in contractibus. 14. c. §. illo videlicet. C. de non num. pecun. b arg. text. in l. fin. ff. de constit. pecun. l. fin. C. de non num. pecun. c Ang. consil. 242. incipit, quia omne datum optimum.

L.

In vltima tamen voluntate, si testator in testamento, vel codicillis confiteatur, se recepisse certam quantitatem ex causa mutui, eamque solui iubeari huic exceptioni locum esse negamus.

Bald. in l. vna. C. de confes. idem in l. fin. C. de non num. pecun. idem in c. 1. §. vassalli. de pace constan. in v. sib. feudor. Alex. in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. c. Castren. c. alii in l. contractibus. C. de non num. pecun. Las. in l. 2. §. creditum. n. 18. ff. si cert. pet.

LI.

Et quamuis sint, qui post biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ opponi posse existiment, dummodo excipiens instar aliarum exceptionum recipiat in se onus probandi: nobis tamen secus videtur.

Per iura c. rationes, quas adfert Ioan. Faber in tit. Inst. de liter. obligat. c. Felin. ad d. c. si cautio. ext. de fide instrum. cum sequenti.

LII.

Illud difficultatem maiorem habet, an hæc exceptio non numeratæ pecuniæ, a clericis nomine Ecclesiæ contrahentibus, etiam post biennium sine onere probandi opponi possit? Quod nobis omnino videtur.

Quia requiritur, ut pecunia versa doceatur in rem Ecclesiæ. c. penult. ext. de fideiuss. c. 1. c. ibi Panor. ext. de deposito. Felin. in d. c. si cautio. ext. de fide instrum. Hostien. in c. fin. de solut.

LIII.

Si venditor ultra dimidium iusti pretii deceptus sit, an nihilominus De emptione ne ven- ditione.

nus teneat venditor? Et tenere asserimus, falsa tamen venditori actione, vel ad rem ipsam, vel ad pretii supplementum consequendum.

a. Idem obtinet ex parte emptoris, si similiter latus sit b.

a. c. cum dilecti filii, ext. de empt. & vendit. & ibi Panorm. l. 2. C. de rescind. vendit. b. ex sententia omnium Dd. teste Pinello ad d. l. 2. c. 2. n. 1. & seqq.

LIV.

Pretium in emptione & venditione, necessarium interuenire a, idque in pecunia numerata consistere debet b, quamuis postea loco pecunie alia res consentienti venditori solui possit c.

a. §. pretium. l. de empt. l. 2. §. sine pretio. ff. de contrah. empt. b. l. naturalis. & ibi gloss. §. at cum do. ff. de prescript. verb. notat per gl. in l. 2. ff. de contrah. empt. l. Imperatores. ff. eod. l. si seruus plurium ff. de leg. 1. c. tex. est in l. si olei. vbi Bart. C. locati. Decius in cons. 160.

LV.

Quid si diuerso tempore vna eademque res duobus sit vendita? Ille potior erit iure, qui prior tempore fuit, nisi traditio posteriori, facta sit a, tunc enim erit melior conditio possidentis, etiam si in prior venditione iuramentum accesserit b.

a. l. quoties. & ibi las. & alii. C. de rei vindicat. gl. in l. siue autem. §. duobus. ff. de Publicia. in rem actio. Rota Rom. decis. 879. b. Imol. in c. cum contingat. ext. de iure iur. las. in d. l. quoties.

LVI.

Quid si uterque traditionem sibi factam probet, & dubium sit cui prius res tradita sit? Hac specie possessor est preferendus, donec manifeste contrarium probetur.

Cyn. in d. l. quoties. C. de rei vindic. q. vlt. Bal. in c. 1. §. si facta. si de feud. fuerit controuersa Gomezius in tit. de empt. & vendit. sub n. 20.

LVII.

Difficilis succedit quaestio, Vtrum pactum retrouuendi adiectum contractui venditionis a, temporis prescriptione tollatur? Et communi calculo obtinuit, quod triginta annorum spatio b. Cui & nos subscribimus: dummodo bona prescribentis fides etiam concurrat c, licet contraria sententia aequitate non omnino destituta sit, quae & a plerisque defenditur d.

a. de quo est text. in l. 2. C. de pactis inter empt. & vendit. b. vbi est apud Did. Couar. variar. resolut. lib. 1. c. 9. & probat text. in l. sicut. C. de prescript. 30 vel 40. annorum. c. a. si. vigilanti. c. si. ext. de prescript. d. apud eund. Couar. ad loc.

Vbi

LVIII.

Vbi hoc pactum retrouuenditionis, ad certum & presinitum tempus (veluti ad sex vel decem annos) conceptum esset, putamus termino elapso venditori rem a se antea venditam, offerendo pretium redimere non posse, nisi modicum pretium constitutum esset, quo casu contrarium censeremus b.

a. Couar. variar. resolut. c. 9. b. text. in l. si creditor. §. illud. ff. de distrac. pignor. arg. conclus. 24. cum ibi adduct. praesumitur enim hoc casu potius pignus, quam venditio, & per consequens contractus usurarius. iuxta decisionem, text. in c. ad nostram. §. ext. de empt. & vendit.

LIX.

Illud quoque quaesitum est, an si quis beneficio l. 2. C. de rescinden. vendit. expresse renunciauerit, eo nihilominus uti possit? Et verius est non posse, si valorem rei venditae renunciare sciuerit a, secus si ignorauerit b.

a. Bart. in l. si quis cum aliter. in 2. q. ff. de verb. obligat. communis. Pd. in d. l. 2. las. in l. etsi post tres. ff. si quis caution. b. arg. l. hac adiectio. ff. de verb. sign. tex. in l. cum furti. ff. de in litem iuran. Videatur Pinellus ad d. l. 2. n. 10. cum seq.

LX.

Similiter quaesitum est de transactione, an in ea remedium d. l. 2. locum habeat? Et non habere propius existimamus.

Per tex. in l. Lucius. §. fin. ff. ad s. C. Trebellian. & l. in summa. ff. de condit. indebiti.

LXI.

Sed et si res sub publica subhastatione vendita sit, & emptor vel venditor ultra dimidium iusti pretii deceptus sit, nihilominus idem beneficium d. l. 2. competere asserimus a, etiam si non facile ibi presumatur laesio b.

a. rex. in l. si quos. C. de rescind. vendit. & ibi notat gloss. Panorm. in c. cum causa. ext. de empt. & vendit. arg. l. si quidem. C. de praed. minor. b. Ang. in l. sciendum. ff. de verb. obligat. & in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. l. 1. C. de prescr. 30. vel 40. annor.

LXII.

Sunt qui etiam ad locationem & conductionem idem transferunt, atque adeo ad omnes contractus bonae fidei, Et recte.

Id enim ab omnibus receptum testatur Pinellus ad d. l. 2. c. 3. in princ. l. in contract. C. ex quib. caus. maiores C. communia. vtriusque iud.

C

Mer-

De locatio-
ne & con-
ductione.

LXIII.

Merces locationis & conductionis non tantum in pecunia numerata, verum etiam in qualibet alia re fungibili consistere potest.

Per tex. in l. si olei. 21. C. locati. per l. licet. C. eod. tit. l. hæc distinctio. 35. §. ff. eo. tit. l. si quis. ff. locati.

LXIV.

Non leuis est inter Doctores contentio, an & quando in locatione & conductione agri, remissio pensionis propter sterilitatem fieri debeat? Item est diuerso an auctio pensionis ob nimiam vbertatem fructuum? Nos priori casu, si sterilitas fortuito casu euenerit, omnino remissionem fieri oportere asserimus, ita tamen si ea immodica sit, hoc est tam exigui fructus collecti sint, ut conductor soluendo pensionem, remaneat læsus ultra dimidium iusti pretii. b. Posteriori vero casu, nullum augmentum pensionis admittimus, refragantibus licet aliis d.

a c. 3. ext. de locat. l. ex conducto. §. si vis tempestatis. iuncta l. si merces. §. vis maior. ff. locati. b. Bart. ad l. licet. C. de locato. quem sequitur Bald. Butr. Imo. & alii apud Pinellum. ad l. 2. in 1. par. c. 3. C. de rescind. vendit. c. per tex. in d. §. vis maior. ibi, cui immodicum lucrum non auferitur. Saly. Fulgos. Paul. Castren. & alii relati à Pinello. iam d. loco. n. 34. d. Ant. Gomez. Variar. resol. iur. lib. 2. c. 3. vers. quod extendes.

LXV.

Vbi tamen in plures annos locatio facta est, non putamus propter sterilitatem, remissionem pensionis fieri debere, dummodo damnum compensari possit cum vbertate precedentium, vel subsequentiæ annorum.

de c. 3. & d. l. ex conducto. & l. licet. C. locati.

LXVI.

De societate. Societas contrahitur siue vniuersarum fortunarum, siue vniuersorum bonorum, & hæc se ad futura quoque extendit, siue plurium rerum, siue certæ alicuius negotiationis b.

a tex. in l. si societatem vniuersarum. & l. societas contrahitur. ff. pro socio. l. si quis societatem. ff. eod. tit. gl. in l. fin. C. quæ res pignori arg. de fideicommissis. C. de translat. b. §. 1. l. de societate. d. l. societas contrahitur. ff. pro socio.

LXVII.

Sed, utrum in societate omnium bonorum omnia, quæ quocunque titulo ad socios proueniunt contineantur? Minimè, sed ea tantum, quæ ex questu veniunt, nisi aliud specialiter conuentum sit b.

a text.

a tex. expressus in l. coire. cum l. seq. ff. pro socio. & ibi gloss. Bart. Bald. & alii. b. ut per tex. in l. 3. §. cum specialiter. ff. pro socio.

LXVIII.

Inter socios si nihil nominatim de partibus lucris & damni conuenit, æqualitas utrobique spectari debet: si verò expressæ sint partes, hæc seruandæ sunt a. Neque enim dubitamus societatem ita coiri posse, ut partes lucris & damni diuersæ sint, aut damnum vnius tantum, lucrum verò commune. b. Ita videlicet, ut illud lucrum intelligatur, quod superest, omni deducto damno, & damnum omni lucro deducto c.

a §. 1. l. de societate. b. §. de illa sanè conuentione. l. eod. tit. l. societas. l. Murius. ff. h. tit. l. si non fuerint. eod. tit. l. 1. C. eod. tit. l. societas contrahitur. ff. h. tit. c. iam d. l. Murius.

LXIX.

Illud quaestionis est, ut quia à iure permixta est hæc societas, ut alter pecuniam conferat, alter non a, & tamen lucrum commune sit. Vtrum ea pecunia communis fiat? Si aliter conuentum non sit, non putamus, sed ab eo, qui contulit, finita societate præcipiendam esse b.

a §. Nam & ita. Inst. de societate. & l. 1. C. eod. b. Saly. ad d. l. 1. nume. 2. & probat tex. in l. coiri. 7. ff. pro socio.

LXX.

Mandatum quod mandatarii tantum gratia sit, cum sit magis contra filium, mandantem non obligat a. Nisi certa persona adiecta sit b, *De mandato.* neque aliàs erat factururus mandatarius.

a §. tua tantum gratia. Inst. de mandat. b. l. si remunerandi. §. planè. ff. mandati. iam d. §. tua tantum. versic. & adeo hæc ita sunt.

LXXI.

Quæsitum est, an mandatario mandati fines transgredienti, saltem competat actio negotiorum gestorum, si vtiliter rem gesserit? Et constat, si contra specialem prohibitionem negotium gestum sit, nullam vel directam vel vtilem negotiorum gestorum actionem competere.

l. ult. C. de negot. gest. l. si pro te. ff. mandati. l. Pomponius. ff. de negot. gestis.

LXXII.

Quæritur & de donatione excedente valorem quingentorum aureorum, an insinuatione eius renunciari possit? Quod negamus a, *De donatione.* adeo licet plures res eadem donatione contineantur, & expressè dictum sit, tot esse donationes quot sunt res b.

a arg. l. nemo potest. ff. de leg. 2. eadem enim facilitate, qua quis inducitur ad donandum, inducitur etiam ad renunciandum b arg. text. in l. si mulier. la. 2. c. ad Velleia. non obstat l. scire debemus. ff. de verb. oblig. per text. in l. sancimus. §. si autem. el. 1. c. de donat. vbi Bart. & idem in l. Modestinus. ff. de donat.

LXXIII.

Non tamen abnuimus, quin excessiua talis donatio, iuramento confirmetur, etiam absq. renunciatione insinuationis.

Per text. in c. cum contingat de iureiur. vbi Panor. n. 17. lmo. n. 90.

LXXIV.

Idem censemus de donatione inter coniuges facta, quod & hzc adiectione iuramenti vires capiat.

Bart. in l. si quis pro eo. n. 17. ff. de fideiussor. Panor. c. fin. n. 9. de donat. inter vir. & vx. & in c. cum contingat. ext. de iureiur. n. 30. & ibi lmo. n. 88. las. in l. pacta quæ contra. n. 5. ff. de pact. Couar. in rubr. de testam. in 2. part. n. 10.

LXXV.

Et cum donatio omnium bonorum vel partis maioris à patre extraneo facta in totum reuocetur natiuitate liberorum a, controuertitur, si iidem viuo patrè decesserint, an donatio reconualecat? Quod verius existimamus b.

a l. si vnquam. c. de reuoc. donat. b. l. ex factis. 17. §. si quis autem suscepit ff. ad s. c. Trebell. & in l. posthumus. ff. de iniust. rupt. & irri. fact. test. text. in l. fœmina. §. illud. versic. fin. c. de secund. nupt.

LXXVI.

Certi iuris est, donationem ex expressis per Iustinianum ingratitudinis causis, reuocari posse a. Sed an ex aliis præter illas? Nos & ad alias similes extendimus b.

a §. sciendum. Inst. de donat. l. fin. c. de reuoc. donat. c. fin. ext. de donat. b. ita sentit gloss. in d. l. fin. & ibi exemplum ponit. Dd. commun. in uult. non licet. c. de liber. præterit.

LXXVII.

Illud inter donatorem & donatarium conueniri non potest, ne propter ingratitudinis causam donatio reuocetur: cum per huiusmodi renunciationem donatarius ad delinquendum inuitetur.

Per text. in l. si vnus. §. illud. ff. de pact. & in l. conuenire. ff. de pact. dotal. Bald. in l. fin. c. de pact. Dd. commun. in c. fin. ext. de donat.

LXXVIII.

Cum & sponsalia & matrimonium inter contractus, qui consensu perfici-

De sponsa-
lib. & ma-
trimoniis.

perficiuntur, meritò cœsantur a, occurrit hic illa quæstio, an in sponsalia contrahentibus præcisè ætas septennii requiratur, ita quod malitia, aut præcocitate iudicii eadem præueniri non possit? Nos, licet Panormitano, & aliis refragantibus b, præueniri & suppleri posse, propius existimamus c.

a l. sufficit. 4. ff. de sponsalib. c. vn. §. fin. ext. de desponsat. impub. l. nuptias ff. de reg. iur. b Panor. ad c. iuuenis. ext. de sponsal. & matrimo. n. 5. c. literas. c. duo pueri. iam d. tit. Nituntur arg. l. qua ætate. ff. de testa. Idem in tutela & curacione, in quibus ætas simpliciter consideratur. & Inst. quib. mod. tut. finit. c. per text. in c. iuuenis.

LXXIX.

De infantibus quæsitum est, ut si ipsi inter se, vel alter tantum cum maiore septennio contraxerit sponsalia, vel parentes pro illis, utrum superueniente ætate conualescant sponsalia? Quod non putamus, nisi per mutuum cohabitationem, vel aliâ verbo, vel facto appareat, eosdem in eadem voluntate factos maiores perdurasse.

Ita Bonif. VIII. §. quo spectat. text. in c. vn. in princip. de desponsat. impub. lib. 6.

LXXX.

Sponsalia si purè contracta sint, dubium non est, statim ex iis publicæ honestatis impedimentum nasci a, atq. ad ex iis matrimonii contrahendi obligationem oriri inter sponsum & sponsam b. Quæ tamen non ita efficacem esse asserimus, ut ad matrimonium, quod non nisi libero consensu contrahitur c, planè inuitum cogat d, licet contrahendo sponsus vel sponsa peccet mortaliter e.

a c. vn. §. fin. de sponsal. in 6. c. literas. cum seqq. ext. de desponsat. impub. Dom. Henr. Canisiam d. r. de sponsal. b. c. de illis. 7. iam d. tit. c. ex literis. 10. & c. situr. 22. ext. de sponsal. c. c. cum locum. 14. ext. eod. tit. d. c. requisiti. 17. ext. eod. tit. e. D. Thom. 4. sent. dist. 27. q. 2.

LXXXI.

Tametsi in sponsalibus, poena matrimonii contrahendi adiecta ab ipsis contrahentibus, vel parentibus eorum, nullus momenti sit a, aliud tamen censemus in arrhis, quæ utroq. iure rectè interueniunt b, & si per dantem steterit, quod non sequatur matrimonium, amittitur arrha: Sin per recipientem, ad dupli restitutionem, vel etiam quadrupli si ita conuentum sit, agitur c.

a c. gemma. 29. ext. de sponsal. b c. si quis vxor. 27. q. 2. c. nostrates. c. fœmina. 30. q. 5. c. fin. ext. de desponsat. impub. l. 3. & l. fin. c. de sponsal.

c. d. l. fin. Ratio diuersitatis videri poterit apud Panorm. in d. c. gemma num. 7.

LXXXII.

Sed an sponsalia in matrimonium transcant per oscula, aut cohabitationem, aut traductionem ad domum, hic quaeri posset? Et non putamus, ne quidem per nixum ad copulam, nisi ea sequuta sit Quocasu adeo praesumitur matrimonium, vt neq. probatio b, neq. propria confessio, contra praesumptione coniugalis consensus ex huiusmodi concubitu procedens, admittatur c.

a probatur hoc per ca. fin. ext. de sponsal. & per Dd. ibid. & in cap. 1. de matr. contrah. contra interd. Eccles. b. c. is qui fidem. 30. ext. de sponsal.

c. Conar. variar. resol. tom. 1. part. 1. de sponsal. §. 1. n. 9.

LXXXIII.

Dissoluantur sponsalia, mutuo contrahentium dissensu a, etiam si iurisiurandi religione firmata sint. Id enim in iuramento passim receptum est, vt praestitum in commodum hominis, possit ab eodem remitti b.

a c. 2. ext. de sponsal. Panor. & Felin. ad d. c. 2. Couarru. in lib. 4. ext. c. 5.

b. Panor. & Felin. d. loco. probat. per c. 1. ext. de iure iur. Innocent. in c. 2. ext. de renunc.

LXXXIV.

Sed & quandoq. altero renuente vel ignorante licite à sponsalibus disceditur: veluti si alteri sponсорum lepra superueniat, nasi vel oculorum amissio, baralis, fornicatio a, aut quid aliud turpius b. Nō autem propter superuenientem paupertatem sponsalia distrahi posse existimamus c.

a c. quemadmodum. ext. de iure iur. cum simil. b. c. de illis. ext. de sponsal. c. sicut. iam d. tit. c. vn. de vot. & vot. redempt. in 6. c. ex publico. c. ex parte. ext. de conuers. coniug. c. Conar. in 4. ext. part. 1. c. §. n. 4. Panor. contra ad d. c. quemadmodum.

LXXXV.

Matrimonium metu contractum ipso iure nullum est a. Neq. interest, an quis sua culpa aut aliena in metum inciderit, vtpotā si quis in stupro deprehensus cum filia stricto pugione à parentibus adigatur, vt cum eadem in matrimonium descendat b.

a c. cum locum. 14. ext. de sponsal. l. si pater. 22. ff. de rit. nupt. b. c. veniens. §. iuncto c. cum locum. 14. ext. de sponsal. l. nec timorem. 7. §. 1. cum l. seq. ff. de eo. quod met. caus.

Vt

LXXXVI.

Vt hinc quaesitum sit, an constitutus in articulo mortis, si cum concubina sua matrimonium ineat, an mortis metu contrahere censeatur? a. Eadem quaestio est de eo, qui iuste captus ad euitandam mortem, cum oblata sibi puella (vbi ita consuetudo patriae fert) contrahit, vel vt liberetur, iudicis se filiam ducturum promittit? Et Vtraq. specie putamus, matrimonium nequaquam infirmari, cum hic nulla iusti timoris causa subfit b.

a c. tanta. & ibi Dd. ext. qui fil. sint legit. Et ratio est, quia non tam aliunde illato metu commouetur, quam sibi ipse timoris causa est. b. c. veniens. 2. c. consultationi. c. de muliere. & ibi gloss. ext. de sponsal. l. metum. ff. de his, quae vi met. cau.

LXXXVII.

Et licet non consistat matrimonium, vbi in persona erratum est a, vel circa statum personae veluti in ancilla pro libera ducta b, secus tamen est, si in alia qualitate error admissus sit, vtpotē circa nobilitatem, virginitatem, diuitias, aut simili ex causa. Cum in his error nihil officiat matrimonio c.

a 29. q. 1. iuncta l. si per errorem. ff. de iurisdic. omni. iud. b. c. 2. c. fin. ext. de coniug. seruor. & d. q. 1. c. late Couar. in 4. Decret. in 2. par. cap. 3. §. 7.

LXXXVIII.

Hæc passim in controuersiam vocantur. An matrimonium à filiafamil. Absq. consensu patris contractum subsistat? Item si consistit huiusmodi matrimonium, an nihilominus eam dotare pater teneatur? Item an exheredari possit? Nos cum matrimonii summa libertas sit a, etiam cum infamibus personis b, inspecto iure canonico c, (quo necessariò non requiritur consensus parentum d, vti nec domini in matrimonio serui sui) e, & Carolina declaratione f, non modò subsistere taliter contractum matrimonium; verum etiam patrem ad dotandam g, & instituendam h, filiam obstringi putamus. Idem est in filiosam i. Cui neque pater, ob non impetratum assensum, donationem propter nuptias denegare, aut exheredationis notam infligere potest.

a c. gemma. ext. de sponsal. l. Titia. ff. de verb. oblig. & c. cum locum. ext. de sponsal. b. c. inter opera. ext. eo. tit. c. per text. in c. penul. ext. de rapt. in c. per tuas. 6. ext. de condit. apposit. in c. veniens. 13. ext. de sponsal. Concil. Trident. sess. 24. c. 1. in princ. de reformat. matrim. d. c. causam. ext. de raptor. d. c. per tuas. ext. de condit. apposit. c. veniens. 1. ext. de sponsal.

sal. c. sufficit. 24. q. 2. c. 1. de iudic. in 6. Concil. Trident. d. loco c. c. 1. ex de coniugio feruorum. f. in Comit. Augustan. anno domini 1548. tit. de sacram. matrimo. circa fin. g. de quo Andr. Gail. lib. 2. obser. 95. Domini. à Soto. Rhoad. & alii multi ad dd. cc. & omnium pulcherrime Illustris. Cardinalis Bellarminus lib. 1. controuers. c. 19. §. tertio probatur. D. Thom. in 4. d. 28. q. 1. art. 3. h. cum non sit ex causis illis propter quas filius vel filia exheredari possit. Nouell. Iustin. vt cum de appellat. cognoscit. §. aliud quoque capitulum. i. nulla siquidem diuersitatis est ratio.

LXXXIX.

Alia non leuis succedit quæstio, si vir & mulier, simplicitate seu rusticitate præpediti, non intelligant vim matrimonii, sed putent, liberè se à contractu, quando cunq; illis placuerit, resilire posse; an nihilominus verum & legitimum matrimonium contraxerint? Quod nos, pluribus refragantibus *a*, negamus *b*. In foro tamen exteriori, nisi de ea simplicitate vel rusticitate apertè constet, indissolubile fœdus percussisse præsumimus *c*.

a Panor. Innocent. Præpos. qui moti videntur autoritate tex in c. ex literis. ext. de sponsal. b per text. in c. solet. 32. q. 2. circa tria enim versatur matrimonium, quæ saltem quoad contrahentium propositum à be esse non possunt. vt in c. omne itaque 27. q. 2. & c. fin. ext. de condit. appo. & d. c. solet. c. per text. in c. erubescant. in fin. distinct. 32. c. vn. §. porro. ext. vt Eccle. benef. sine diminut. confer. c. beatus. 22. q. 2. & ratio est, quia de occultis Ecclesia non iudicat.

XC.

Illud in dubium reuocare non attinet, inter Deiparam Virginem & Iosephum verum & legitimum constituisse matrimonium, cum ea votum virginittatis seruandæ ante contractas nuptias (licet plerique Theologi aliter opinentur *a*), non emisserit, sed tantum animi proposito (nisi Deus aliter ei reuelaret) illud conceperit *b*.

a D. Thom. & alii teste Dom. Soto. in 4. sentent. dist. 30. q. 1. art. 2. b vt author est D. Augustinus titatus à Gratian. in c. Beata Maria. 27. q. 2.

XCI.

Qui enim cum proposito puro, nunquam cognoscendi vxorem suam contraxerit, in matrimonium non consensit, in animi iudicio *a*, at in foro exteriori, non aliter quàm si in pactum deductum sit, aut aliter legitime constiterit *b*. Quamuis eo contracto hoc vel simile in pactum rectè deducatur.

a c. solet. c. aliquando. 32. q. 2. c. quod Deo patri. 34. q. 5. c. 1. cum seq. ext. de

de conuers. coniug. in aliis tamen contractibus aliud receptum videtur vt Boi. ad c. fin. ext. de condit. appo. n. 3. b per l. cum precario. ff. de precario.

De vltimis voluntatibus.

XCII.

Descriptionem testamenti à Modestino ICto traditam, qua inquit, Testamentum esse voluntatis nostræ iustam sententiam de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, suis numeris absolutam; tuebimur vnà cum Bartolo.

l. 1. & ibi. Bart. ff. de testam.

XCIII.

Et quamuis regulariter testamentum de Iure Ciuili non aliter valeat, quàm adhibitis septem testibus *a*, aded vt si vel vnus testis desideretur, tota testamenti causa concidat *b*. In foro tamen conscientie, si ipsi hæredi legitimo vel ex testamento succedenti de voluntate testatoris exploratò constet, hereditatem siue legata in minus solenni testamento, licet pluribus vehementer repugnâtibus *c*, deberi existimamus *d*.

a l. hac. consultißima. 21. C. de testam. & §. sed cum paulatim. Instit. de testa. b l. si vnus. 12. C. eod. tit. c vt videre est apud Did. Couarru. ad c. cum esses. ext. de testam. n. 4. cum seq. & Menoch. lib. 1. præsumpt. 80. n. 38. cum seqq. d text. in l. fin. C. de fideicommiss. & in §. fin. Inst. de fideicommiss. hereditat.

XCIV.

Virum autem Iuris Ciuilis solennitas in testamento tempore peñtis, saltem quoad numerum testium remissa sit, quæstionis est? Et magis est, quod non *a*, cum nihil aliud in testamento, tempore peñtis condito, à Iure remissum sit, quàm quod non necesse sit, omnes testes simul & eodem tempore conueniri, *b*. Consuetudine verò vel statuto loci induci posse, vt minor testium numerus, sustineat testamentum quocunq; tempore factum, non inficiamur *c*.

a per expressum text. in l. casus maioris. 8. C. de testam. facit l. consciuntur. 8. §. i. ff. de iur. codicill. Ioann. Dilect. de art. testam. ritu. 2. caut. 2. in princ. allegans Bart. in l. vn. ff. de bonor. possess. ex testam. milita. & Alex. in l. fin. C. d. tit. de testam. b iam d. l. casus maioris. c per l. si non speciali. C. eo. tit. nam consuetudo vim legis habere dicitur. per l. de quibus. 32. ff. de ll.

XCV.

Sed & receptum est de Iure Canonico, vt in testamento septem

testes necessariò non requirantur: sed sufficiant duo vel tres testes, adhibito parochò.

c. cum esset. ext. de testam. & ibi Dd.

XCVI.

Quin & eodem iure Canonico, si testamentum in piam causam confectum sit, duos adhibuisse testes satis est, exclusò parochò. a. Quòd an in ditionibus Imperio Romano subiectis quoque obtineat, controuersia non caret b. Nos verius existimamus, non obtinere, cum non censeatur Sum. Pont. ditionibus Imperii, quoad testamentum ordinanda legem præscribere voluisse d, quanquam & contraria sententia non improbabilius defendi possit, propter Bartholirationem, quod scilicet ea, quæ animæ salutem concernunt, ad SS. Canones pertineant e.

a. c. relatum. ext. de testam. b. Iul. Clar. in §. testamentum. q. 6. Panor. & Couar. ad d. c. relatum. Tiraquel. in tract. de priuileg. pia cau. priuileg. i. adde. ext. in l. i. c. de sacrosan. Eccles. & Bart. hic n. 73. cum seqq. c. per text. in l. generali. 3. in V. quod tamen alio omni iuris, & c. E. d. situ. l. si quidem. 3. in princ. C. de inoffic. testam. Iason ad d. l. i. d. per c. venerabilem. inf. qui fil. sint legit. & c. nouit. ext. de iudic. e. in repetit. d. l. i. C. de sacrosanct. Eccles. n. 81. arg. c. fin. inf. de sepult.

XCVII.

Dicitur autem testamentum in piam causam conditum, in quo quid à defuncto pro salute animæ suæ relictum est: veluti hospitalibus, alijsq; pauperibus, siue miserabilibus personis. Item Ecclesiis & Monasteriis, & similibus locis a. Non verò vt Baldus falsò censet b, pro refectione murorum ciuitatis, cum hi non tam pietatis, quam custodiæ causa construantur.

a. l. nulli. 28. & l. si quis ad declinandum. 37. C. de Episc. & Cleric. §. sed hæc quidem. in V. & ipsorum quoq; animæ. Nouell. 115. vt cum de appellat. cognosc. & c. 2. §. de consuet. b. ad authent. similiter. C. ad L. Falc.

XCVIII.

Illud certum est hæredis nomen à testatore exprimi oportere a, vel signo aliquo indubitali declarandum esse b. Sed an valeat illa institutio, quem in schedula manu mea scripta vel subscripta, quæ penes Titium est, nominaui, hæredem instituo: id valde controuersum est. Valere tamen contendimus c, dummodò nulla dubitatio incidat, eandem esse testatoris schedulam d.

a. l. hæredes palam. ff. de testam. & in authent. & non observatur. c. eo. b. text. est in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de heredib. instituen. c. d. l. quo-

quoties. & §. si quis nomen. l. nemo. § 8. l. asse. toro. 77. ff. de heredib. instituen. d. Couar. ad c. cum tibi. n. 7. ext. de testam.

XCIX.

Non minùs addubiratur, si testator dixerit, Committo voluntatem meam in dispositionem Titii. An Titius hæres institutus videatur? Sunt qui negatiuam partem tueantur. Nos verò affirmatiuam, tanquam veriore, amplectimur.

Propter authoritatem c. cum tibi. ext. de testam. & Innocentii, quem refert Sarmient. selectar. interpretat. lib. 2. c. 6. n. 37. ipsa enim verba (extremam voluntatem) pro ipsis bonis accipiuntur, tanquam contentum pro ipso continente. Idq; suadet fauor vltimæ voluntatis. arg. l. in testamentis. ff. de reg. iur.

C.

Gravissima inter DD. disceptatio est, quo iure testamenti factio introducta sit? a, Et certius est, eam planè à iure ciuili inuentà & introductam esse b.

a. Iul. Clar. in §. testamentum. q. 2. & alii per eum adducti ibid. b. quia Ictus in l. ex hoc iure ff. de iustit. & iur. non meminit testamenti, vbi tamen ea, quæ sunt iuris gentium, recenset. per l. 3. ff. de testam.

CI.

Vnde consequitur, bannitos seu proscriptos ob crimen aliquod, quo ciuitatem perdunt, testari non posse a. Eos verò, quibus ob leuius aliquod delictum ad tempus ciuitas interdicta est, vel insula assignata, testamenti factionem retinere b, nisi lege municipali aliud statutum sit: cui standum est.

a. l. deportatorum. 8. C. de pæn. l. eius qui. §. si cui. ff. de testam. & qui testam. b. d. l. eius qui. §. sed relegati. ff. iam d. situ. & d. l. deportatorum. C. de pæn. & §. relegati autem. Inst. quibus modis ius patriæ potestatis soluat.

CII.

De excommunicatis autem inter DD. non conuenit, an testamenti factionem habeant? Sed magis est, quod sic: a, cum nullo expresso iure prohibeantur b.

a. vt author est Did. Couar. de testam. in 2. part. rubr. numero 18. b. quod omnino necesse est. §. non tamen omnibus. Inst. quib. non est permiss. fac. testam.

CIII.

Ceterum non dubitamus, testamentum, siue scriptum siue nuncupatiuum, militare vel paganicum, inter liberos, vel ad pias causas

factum quocumque tempore rectè à testatore, vel illud incidendo, aut sigilla amouendo *a*, vel aliud testamentum perfectum condendo *b*, vel denique diuersam voluntatem suam coram tribus testibus declarando, aut actis intercedentibus cum decursu decennii: renouari posse, adeo licet testator in priori testamento adieceris, se nolle illud mutare vel renouare *c*.

a l. penult. C. de testam. & l. fin. ff. de his, quæ in testam. delent. *b* §. posteriorē. Inst. quib. mod. testam. infirmant. & l. sancimus. 27. versicu. fin. autem. C. de testament. *c*. d. l. sancimus. d. l. si quis in princ. ff. de leg. 3. nemo enim sibi ipsi imperare, aut legem imponere potest, à qua non liceat ei pro libito recedere.

CIV.

Sed si testator iuraueris, se nolle mutare testamentum, an nihilo minus ab eo recedere, & aliud condere possit, grauioris est questionis? Et hac specie placet affirmatiua Bartholi sententia *a*; Testatorem tamen eo ipso periurum fieri *b*.

a ad d. l. si quis in princ. n. 14. in fin. & sequitur eum Imo. ad c. cum contingat. num. 35. ext. de iureiur. *b*. quemadmodum ex Alex. Iul. Clar. d. loco communiter receptum esse testatur: & est. tex. in c. sicut ex literis. 22. ext. de sponsal.

CV.

Et licet prius testamentum per posterius non infirmetur, nisi hoc æque solenniter confectum sit *a*, propter iuris regulam, Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum *b*. Alio tamen iure utimur, ubi in priore instituti sunt hæredes extranei, in posteriore venientes ab intestato; Vel saltem clausula codicillaris in posteriore inserta sit. Nam utraq. specie mutatur prius testamentum *c*, per posteriorem voluntatem, dummodo hæc quinque testibus munita sit.

a §. ex eo autem solo. Inst. quib. mod. testam. infir. & l. hac consultissima. §. si quis à testamento. C. de testam. *b*. c non præstat. de reg. iur. lib. 6. c. d. l. hac consultissima. §. si quis à testamento. & l. fina. C. de codicill. iuncto §. fin. l. de codicill.

CVI.

Eadem clausula codicillaris hanc quoque vim habet in testamento ex causa illegitimæ exhæredationis, vel inofficiosæ præteritionis irriti, ut filius exhæredatus vel præteritus reseruata sibi legitima reliquam hæreditatem nomine fideicommissi hæredi scripto in testamento restituere teneatur,

Bart.

Bart. in l. n. 9. ff. de codicill. Iul. Clar. de testam. q. 46. Idem Bart. in authent. ex causa. C. de liber. præterit. n. 23.

CVII.

Idem est & in posthumis, quem testator sciens præterit *a*, secus si imprudens, ut quia prægnantem uxorem ignorauit *b*, tunc enim non obstante dicta clausula codicillari posthumus totam sibi vendicat hæreditatem *c*.

a Bart. in d. authent. ex causa. n. 24. & seq. & in d. l. 1. ff. de iur. codicill. n. 10. *b*. Idem Bart. d. l. 1. n. 10. l. fin. in d. authent. ex causa. n. 4. & 24. Iul. Clar. d. q. 46. *c*. nam illud generaliter asserimus. d. authent. ex causa. locum nunquam esse, ubi pater vel mater ignorans præterit filium. Andr. Gail. lib. 2. obseruat. 114. per text. in l. uxorem. ff. de manumiss. testam. non obstante text. in l. cum mater. ff. de inofficios. testam.

CVIII.

Hinc & illa questio orta est, si filiusfam. consensu patris adiecta hac clausula codicillari testatus sit: si non valet iure testamenti, valeat saltem in vim codicillorum, vel alterius voluntatis ultimæ. Verum sustineatur in vim donationis causa mortis, quæ alioqui filio ex consensu patris competit *a*. Nos sustineri magis existimamus *b*.

a l. tam is. §. 1. ff. de donat. cau. mort. l. qui in potestate. ff. de codicill. *b*. Alex. in l. senium. C. de testam. Iul. Clar. lib. 4. senten. §. donatio. q. 6. versic. sed quæro tu scis. argum. l. in testamentis. ff. de reg. iur. & l. quoties in actionibus. ff. de reb. dub.

CIX.

Alia se offert questio, an filiusfam. sicut de peculio castrensi & quasi castrensi liberè disponere, & inuito etiam patre testari possit *a*, idem quoque ad peculium aduentitium, in quo patri non quæritur usus fructus, producendum sit? Quod plerique putant *b*. Sed cum Iustiniani constitutio aperte repugnet, verius negamus *c*, licet idem peculium aduentitium absq. patris consensu donare possit alteri *d*.

a l. penult. & ult. C. qui testam. face. poss. & l. fin. C. de inoffic. testamen. *b* Accurs. in authent. idem est. C. de bon. quæ liber. & §. 1. V. usum fructum. Inst. per quæ person. nob. acquirat. c. gloss. & Dd. in l. 1. §. in filii. ff. ad Trebellianum. l. nemo. ex lege. C. de testam. Couarru. de testamen. in rubr. par. 2. num. 9. ibi multos alios citans. d. per Nouell. ut liceat matri & auiæ in princ.

CX.

Sed an saltem in pia causa? Et certe rectius hoc casum non solum

de auctentio, in quo patri ususfructus non quaritur; sed & de quocunque alio etiam profectio peculio cum consensu patris testamenti factionem filiosam permittimus.

DD. communiter in l. senium. C. quib. non est permiss. fac. testam. Condr. de testam. in rubr. part. 3. n. 45. & probat text. in c. liceat. de sepult. in 6. ita ut hac specie voluntas testandi ex alieno quodammodo arbitrio pendere videatur.

CXI.

De clerico quæsitum est, Vtrum is non obstante patria potestate de iis bonis, quæ constante clericatu sibi propria acquisiuit, testamentum condere possit? Et posse, expressi iuris est *a*. Sed an liceat ei parentes vel liberos suos præterire, ita quod ex præteritione illorum testamentum non infirmetur, illud maioris difficultatis est? Et propius est, legitimam eis relinquendam esse institutionis titulo *b*, & consequenter, si præteriti sint, rumpi testamentum quoad institutionem.

a authent. presbyteros & diaconos. C. de Episcop. & cleric. iuncta l. fin. C. qui testam. fac. poss. *b*. mouet text. apertus §. aliud quoque caputulum & §. iustum. iuncto §. sancimus. Nouell. 115. ut cum de appell. cognosc. ubi liberis interdicitur, ne in his bonis parentes prætereant.

CXII.

Sed an per ingressum monasterii testamentum antea factum rumpatur? Quod absolute exclusa omni distinctione negamus.

authent. si qua mulier. C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Bart. §. illud quoque. authent. de monach. c. si qua. 16. q. 3.

CXIII.

Vtrum autem in tali testamento hæres institutus statim fiat dominus omnium bonorum, ita ut plene de illis disponere possit, hæsitatum meminimus. Sed magis obtinuit, testatoris naturalem mortem expectandam esse *a*, aded ut si hæres institutus præmoriatur, bona omnia iure caduci in monasterium transeant *b*. voluntatem autem suam in monasterio existens testator, alium scilicet hæredem instituendo vel legata assignando, mutare non poterit *c*.

a c. quia. 19. q. 3. c. 2. ext. de testam. & authent. ingressi. C. de sacrosanct. Eccles. authent. nunc autem. C. de Episc. & cleric. l. si quæramus. ff. qui testam. fac. poss. ubi Bart. *b*. arg. l. Deo nobis. & ibi Bart. *c*. iam de tit. idem Bart. ad authent. si qua mulier. C. de sacrosanct. Eccles.

Eccles. c. iam de iurib. quibus adde Panar. in c. in presentia. n. 60. ext. de probat.

CXIV.

Si tamen quis ingressus sit monasterium, quod bonorum capax non est, statim hæredi applicantur bona.

per ea, quæ tradit Panar. in d. c. in presentia. n. 58.

CXV.

Quod autem ante de clericis dictum est, eos de bonis suis, quæ constante clericatu acquisierunt, testari posse, exaudiendum est de bonis, quæ incuitu personæ suæ acquisierunt. Quæ enim ex redditibus Ecclesiæ ad eos peruenerunt, ex testamento, vel ab intestato ad hæredes suos transmittere non possunt *a*, cum non plus iuris in illis habeant, quam ut honestè viuant, sumptusq. faciant necessarios & congruos: quod reliquum est, in pauperum usum *b*, vel aliam piam causam conferant *c*.

a per text. in c. penult. ext. de pecul. cleric. c. qui ergo. in fin. 23. q. 4. c. episcopi. c. ex his. cum c. seq. 12. q. 1. Concil. Trident. sess. 25. c. 1. de reformat. *b*. c. fin. 12. q. 1. & c. episcopos. 10. q. 2. secundum illud Luc. 15. cap. quod superest, date elemosynam. C. c. relatum. 12. §. licet. c. ad te ext. de testam. c. quisquis. 12. q. 2. Nauar. in tractat. de redditib. Eccles. q. 1. monit. 20. cum seq.

CXVI.

Aded ut si amici vel consanguinei eorum pauperes sint, iis ut pauperibus ex prouentibus Ecclesiæ subuenire non prohibeantur, iam de iurib.

CXVII.

Neque distinguimus, quoad testamenti factionem de redditibus Ecclesiæ, clerici administrationem habeant, ut sunt Episcopi, aliiq. Prælati, vel non habeant, ut sunt Canonici, & simpliciter beneficiari. Contra glossam in c. præsent. in verb. referuari. de offici. ordinari. in 6.

Cum nulla diuersitatis ratio hoc suadeat, & pugnet cum c. cum in officii. c. ad hæc. & c. relatum. ext. de testam.

CXVIII.

Quid si contraria loci consuetudine receptum sit, quod clericus de redditibus Ecclesiæ testari possit? Hac specie placet Panormitani distinctio *a*, qui putat, valere hanc consuetudinem in rebus mobilibus, quæ exigui sunt præiudicii, quemadmodum & donandi eas *b*, in rebus immobilibus, & mobilibus magni pretii, eam tanquam Ecclesiæ onerosam improbandam esse *c*.

30 DISPUTAT. IURID. DE VET. VOLUNT.

2 ad c. cum in officiis. ext. de testam. n. 5. Nauar. in comment. de spol. cleric. §. 14. b. per textum in c. ceterum. 3. ext. de donat. c. per text. in c. 1. de consuetud. Nauar. d. loco. ubi legi natura repugnare ait.

CXIX.

De Sum. Pont. dubium non est quin ipse liberam testandi facultatem de bonis intuitu Ecclesie acquisitis, indulgere possit clericis. Sed verum sine causa? Quod rectius negamus.

Panor. ad c. cum esset. n. 29. ext. de testam. arg. c. cum ex eo. de elect. lib. 6. rationem, qua maxime mouemur, ponit IC. Papinia. in l. filius. 15. ff. de condit. instir.

*Theses istas typis & publica disputatione
dignas arbitror*

*Jacobus Gretserus Societatis I E S V,
Collegii Theologici pro tempore
Decanus.*

Idem & ego censo

*Ioachimus Denich iuris utriusq. Doctor,
Pandectarum Professor, & Collegii
iuridici pro tempore Decanus.*

CAR.

CARMEN GRATULATORIVM
ILLVSTRIS ET GE-
NEROSI DOMINI DN. PHILIP-
PI RVDOLPHI COMITIS IN

Liechtenstein, singularis bene-
uolentiae ergo

AD

DOCTISSIMVM ET ORNATIS-
SIMVM DOMINVM IOANNEM BAPTIL-
stam Vischerum Monacensem defendentem, & ar-
guinenta soluentem.

DICERE publicitus quando mihi Musane-
gavit,
Argumenta breui carmine claudo mea.
Et probo sicnecto, nec quenquam posse tueri
Quas de contractu scribitis esse Theses.
Contractum dare defensum, qui soluere tentat,
Non potis est; verum soluere Vischer audet.
Ergo nequit pariter talem defendere verbis,
Namq; in contractu soluere, distrahere est.
Quid facies, aliis telas si solueris orfas,
Incurres capto retia nostra pede.

AD

AD EVNDEM DOCTISSI-
MVM DN. RESPON-
dentem.

REVERENDVS DN. IOANNES CHRISTOPHO-
rus Herzog Oenipontanus SS. Theologiae, & Iuris Canonici
Studiosus, veteris amicitiae & singularis bene-
uolentiae ergo.

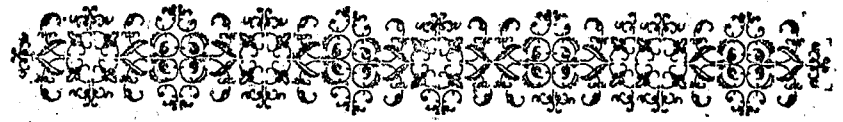

OSTER amor vetus est, non hac enatus in
vrbe,

Quæ caput est orbis nos Vrbs coniun-
xit Ephebos,

Et tecto Aonides simul eduxere sub vno,
Teutonibus pietas quod Gregoriana parauit.
Iungimur Anglipoli, vires acquirit amicus,
Tempore noster amor, Decretaq; discimus vna
Maxima Pontificum: tu gaudes vbere fructu,
Et tibi sunt hominum curæ commercia; Cura est,
Hæc Viscere ingens: Non tot sibi Proteus ora
Sumere, nec toties alieno in corpore Phoëbus
Aspexisse Iouem potuit quot in orbe resurgunt,
Terrigenas inter variato foedera nexu.
Pactorum sunt mille modi; Te noscere clamat
Vnum mille modos, hæc prælis illita charta,
Exigua illa quidem, sed inest ars maxima paræ.

EPI.

EPIGRAMMA EIVSDEM
ad eundem.

I nos Ausoniâ recolem degisse sub vrbe,
Cæruleis repeto flumina flaua vadis.
Ausoniumq; fretum lucroso fertile quæstu,
Cur verò ad Latrâs tutè profectus aquas?
Nunquid & Arctoïis piscis reperitur in vndis?
Et par Hesperii Thetonus amnis aquis?
Sæpè trahit gemmam Tyrrheno in littore nassa,
Et iam piscatus pluribus ille placet.
Hinc tuleras patriis gemmantia pondera terris;
Ad te quin similes iam vehit Ister opes.
Namq; tuas merces dum in aprica ponis arena,
Mixta peregrinæ Boïa gemma micat.

AD